

HOOFDSTUK 11 BIVALVIA - TWEEKLEPPIGEN

Net als slakkenhuisjes, vinden we de kleppen van zoetwatermossels al in samenlevingen uit de zeer vroege menselijke geschiedenis. Toch is het opvallend dat deze schelpen altijd wat achterblijven in de belangstelling. Het komt nogal eens voor dat de malacologische interesse een ontwikkeling laat zien van zee- naar land- en tenslotte ook zoetwatersoorten, en bovendien van slakken naar tweekleppigen. Als die opeenvolging te vroeg wordt afgebroken, blijven de Bivalvia onbekend en onbemind. Dat is jammer, want ook de tweekleppigen, van de fraaie grote zoetwatermossels tot de 'moeilijke' kleine erwtenmosseltjes, verdienen onze belangstelling.

FAMILIE MARGARITIFERIDAE – PARELMOSSELS

Zie voor de inleiding de volgende familie, de Unionidae, die samen met de Margaritiferidae de superfamilie Unionoidea vormt. In Nederland slechts één uitgestorven soort.

(†) *Pseudunio auricularia* (Spengler, 1793) Rivierparelmossel

Synoniem

Unio sinuatus Lamarck, 1819.

Schelp

Grote, krachtig gebouwde mossels, ovaal niervormig, doordat de onderrand enigszins concaaf is. De achterzijde is aanzienlijk langer dan de voorzijde, en iets meer toegespitst. De buitenzijde is voorzien van een dik, donkerbruin tot zwart periostracum. Binnenzijde van de linkerklep met twee krachtige cardinale tanden, waarvan de achterste, die direct onder de top staat, het verst uitsteekt. Achter de top liggen twee lijstvormige, parallelle laterale tanden, waarvan de binnenste iets hoger is dan de buitenste. In de rechterklep is er één cardinale en één laterale tand. De aanhechtingsplaatsen van de sluitspiers, vooral het voorste, zijn ingedrukt. Achter/onder het voorste sluitspierindruksel bevindt zich het veel kleinere indruksel van de voetretractor-spier. De mantellijn is vooral vooraan duidelijk doordat de schelp buiten deze lijn weer iets verdikt is.

Afmetingen: lengte tot 155 mm, hoogte tot 75 mm, diameter tot 45 mm (EHRMANN, 1933).

Biotopen

Grote rivieren, meestal in kalkhoudend water.

Recente verspreiding

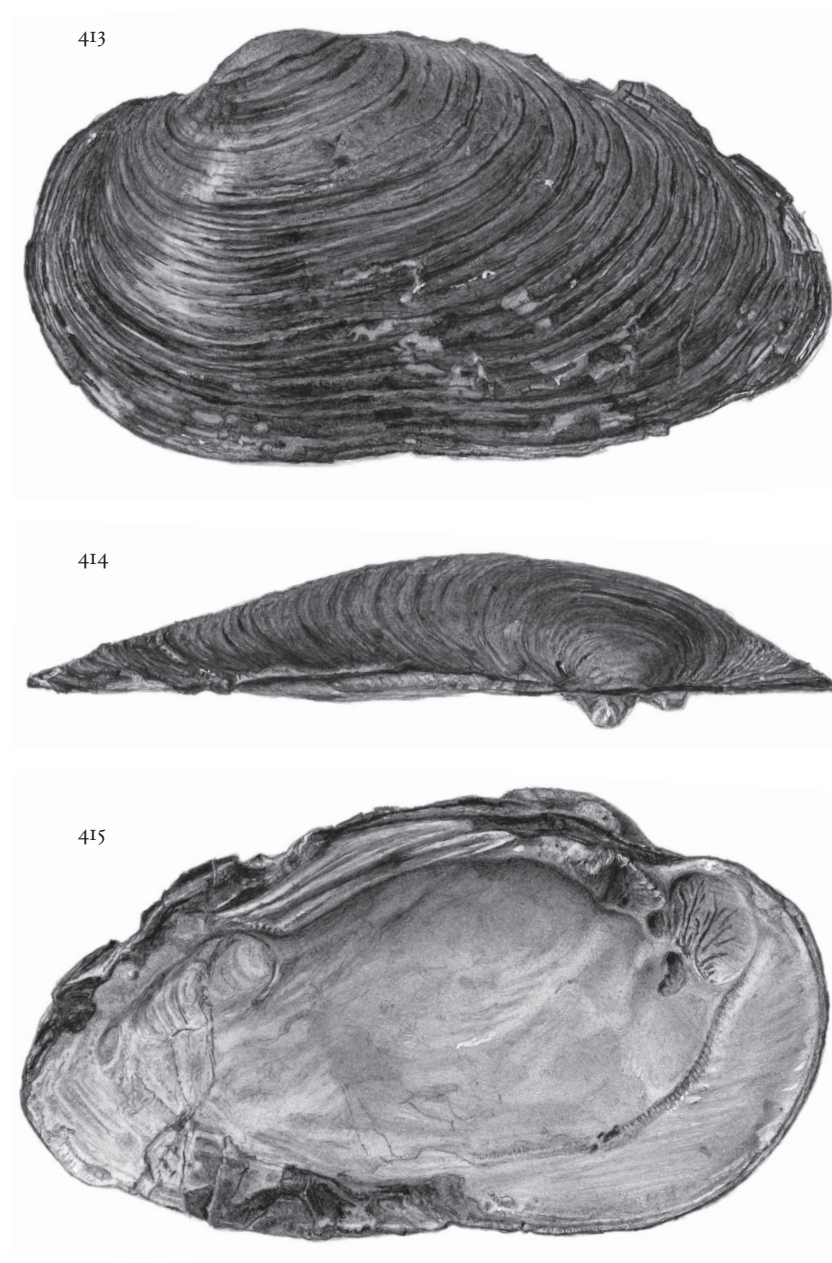
Kuijper (1988B) acht het waarschijnlijk dat enkele oudere vermeldingen van *Margaritifera margaritifera* (Linnaeus, 1758) uit Nederland, die door Van Benthem Jutting (1943) niet werden erkend, in feite op *P. auricularia* betrekking hadden. Er is echter geen bewijsmateriaal bewaard gebleven. Zie verder hieronder bij 'Fossiel voorkomen'.

Areaal

P. auricularia is levend bekend uit Zuidwest-Europa en Marokko. De soort vertoont een duidelijke teruggang en is in Midden- en Noord-Europa al enkele honderden jaren verdwenen. Jungbluth (1993) meldt dat nog na 1985 verse (?) exemplaren uit het stroomgebied van de Loire zijn aangehouden. Altaba (1990) rapporteert over de laatste hem bekende populatie in Spanje (Rio Ebro). Deze soort wordt, evenals de verwante beekparelmossel (*M. margaritifera*), tenminste in Europa met uitsterven bedreigd. De daar nu nog levende populaties kunnen zich kennelijk al geruime tijd niet of nauwelijks meer succesvol voortplanten (JUNGBLUTH 1993). In Marokko is de soort nog algemeen, en komen er ook juveniele exemplaren voor (J.A.J.H. NIENHUIS IN LITT.).

Figuur 413-415
Margaritiferidae

413-415 (†) *Pseudunio auricularia*,
Holoceen,
linkerklep, IX

Figuur 416-424

Unionidae: *Unio*

- 416-418** *Unio crassus nanus*, recent
 416 linkerklep, 1x
 417 bovenzijde, 1x
 418 umbo met umbonale rugae, Holoceen, 4x
- 419-421** *Unio tumidus*, recent
 419 linkerklep, 1x
 420 bovenzijde, 1x
 421 umbo met umbonale rugae, 2x
- 422-424** *Unio pictorum*, recent
 422 linkerklep, 1x
 423 bovenzijde, 1x
 424 umbo met umbonale rugae, 2½x

Fossiel voorkomen

Twee fragmenten van *P. auricularia* werden gevonden in een geulafzetting, bij de opgraving van een Romeinse nederzetting in Valkenburg (Zuid-Holland). Kuijper (1988B) schat de ouderdom ervan op ca. 1900 jaar. Dit is het enige materiaal van deze soort dat uit Nederland bekend is. In

België werd een dubbelkleppig exemplaar aangetroffen in een holocene geulafzetting, die ontsloten was in de bouwput voor het Eerste Kanaaldok te Kallo (gem. Beveren). De ouderdom van deze vondst werd vastgesteld met ¹⁴C datering op 5.750 ± 40 jaar (JANSSEN 1974). Holocene vondsten zijn verder o.a. bekend uit Engeland en Duitsland.

